



Хариуцлагатай төр: “Санхүүгийн төвлөрөл, нутгийн өөрөө удирдах ёс” форумаас гаргасан зөвлөмж

Нээлттэй Нийгэм Форум үндэсний хэмжээнд жил бүр хийгддэг **ИЛ ТОД, ХАРИУЦЛАГАТАЙ ТӨР** ээлжит форумаа “САНХҮҮГИЙН ТӨВЛӨРӨЛ, НУТГИЙН ӨӨРӨӨ УДИРДАХ ЁС” сэдвийн дор Засгийн Газрын Хэрэг Эрхлэх газар, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Хөтөлбөр, Хууль Зүйн Үндэсний төвтэй хамтран 2008 оны 12 дугаар сарын 20-нд зохион байгуулсан.

Монгол Улсад төрийн санхүү, төсвийн хувьд эрс төвлөрөх хандлага сүүлийн жилүүдэд хүчтэй явагдаж байгаа нь макро эдийн засгийн үзүүлэлт болон бусад судалгааны үр дүнгээс харагдаж байна. Төсөв, санхүү төвд төвлөрөхийн хэрээр төрийн үйлчилгээнд шат дамжлага нэмэгдэх, иргэдээс холдох, зарим талаар эдийн засгийн үр ашигтай үйлчилгээний төлөвлөлт, нийлүүлэлтэд сөргөөр нөлөөлөх, иргэдийн оролцоо сулрах, үйлчилгээний хариуцлага эзэнгүйдэх, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагад нутгийн өөрөө удирдах ёсны гүйцэтгэх үүрэг, хүлээх хариуцлага хумигдах зэрэг сөрөг үр нөлөө гарч байна.

Төвлөрөх хандлага нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан “Аймаг нийслэл, сум, дүүрэг бол хуулиар тусгайлан олгосон чиг, үүрэг, өөрийн удирдлага бүхий засаг захиргаа, нутаг дэвсгэр, эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор мөн” гэсэн үндсэн зарчмыг бодит байдалд хангах боломжийг улам бууруулсаар байна.

Дүгнэж үзвэл засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улс төр, санхүү, эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд нутгийн өөрийн удирдлагын гүйцэтгэх үүрэг багасч, эрх мэдэл хумигдаж үүнийг төрийн удирдлагын байгууллагын салбар, харьяа агентлагын захиргааны үйл ажиллагаагаар орлуулж байна.

Шинэчлэх зарчим ба зөвлөмж

Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрийн 4.5.7, 4.5.8-д заасан “...төвлөрлийг сааруулах, нэгжийн чиг үүргийг шат бүрээр тодорхойлж, удирдлагыг төрийн байгууламжид нийцүүлэн, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр шинэ түвшинд хүргэж шинэчлэнэ. Нутгийн өөрөө удирдах болон захиргааны үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, эрх мэдлийн зохистой харьцаа тогтоон, нутгийн өөрөө удирдах ёсыг жинхэнэ утгаар нь төлөвшүүлэн хөгжүүлнэ.” гэсэн зорилтын хүрээнд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага, санхүүгийн бие даасан байдлыг хангах, эрх мэдлийг зохистой байдлаар нэмэгдүүлэх зорилгоор дараахь зөвлөмжийг гаргаж байна. Үүнд:

- 1 Төрийн үйлчилгээний салбар, чиглэл тус бүрт төрийн удирдлага ба нутгийн өөрийн удирдлагын хариуцах чиг үүргийг шинэчлэн тогтоох:

- Төрийн үйлчилгээний салбар бүрээр чиг үүргийн хуваарилалтын судалгаа хийж, хууль эрх зүйн орчинд оруулах өөрчлөлтийн төсөл бэлтгэх;
 - Шинэчилсэн чиг үүргийн хуваарилалтад нийцүүлэн одоогийн төсвийн зарлага, бүтэц, зохион байгуулалт, захиргааны үйл ажиллагаанд гарах өөрчлөлтийг судлан тодорхойлох;
 - Төрийн үйлчилгээний салбар бүрээр зарлагын боломжит стандарт тодорхойлсны үндсэн дээр орон нутгийн стандарт зарлагын хэрэгцээг тодорхойлох системийг бий болгох;
- 2 Төрийн болон нутгийн өөрийн удирдлагын хариуцах чиг үүргийн шинэчилсэн хуваарилалтад үндэслэн төсвийн орлогын хуваарилалтыг шинэчлэн өөрчлөх:
- Одоогийн татварын тогтолцоонд судалгаа хийж, орон нутгийн болон хуваалцах татваруудыг дахин тодорхойлж, татварын эрх хэмжээг улс, орон нутагт зааглан тодорхойлох;
 - Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын үйлчилгээний төлбөр, хураамж, орон нутгийн татвар тогтоох эрхийг өргөтгөх, хуульчлах;
 - Орон нутагт санхүүгийн дэмжлэг олгох механизмыг шинэчлэн тодорхойлох. Зөвхөн зөрүүг нөхөх шилжүүлгийн одоогийн зарчмыг өөрчлөн стандарт зарлага ба орон нутгийн төсвийн өөрийн орлогын бодит чадавхид тулгуурлан томъёонд суурилж санхүүгийн дэмжлэгийг олгох зарчмыг баримтлах. Шилжүүлгийн томъёонд хүн амын тоо, үйлчилгээний хэрэглэгчийн тоо, газар нутгийн алслагдмал байдал гэх мэт эдийн засаг, нийгмийн үзүүлэлтийг харгалзан үзэх;
 - Төсвөөс олгох татаас, орон нутагт хийх хөрөнгө оруулалтыг хамтад нь уялдуулах;
 - Орон нутгийн төсвийн орлогыг ижил тэгш, тогтвортой, тэнцвэртэй, урьдчилан тодорхойлох боломжтой, хангалттай, бие даасан байх зэрэг зарчмыг хангасан байхаар хуульчлах, холбогдох хуулиудад өөрчлөлт оруулах;
 - Орон нутгийн бие даасан байдлыг хангах, татвар болон орлого хуваарилалтын шинэчлэлийг хийхдээ хүн ам ихээр төвлөрсөн хотжсон засаг захиргааны нэгж ба хүн ам тархай суурьшсан хөдөөгийн засаг захиргааны нэгжийн онцлогт тохируулан ялгавартай авч үзэх.
- 3 Хөрөнгө оруулалтын төсөв төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэх орон нутгийн эрхийг өргөтгөх.
- 4 Төсвийн хөрөнгөөр бараа ажил, үйлчилгээ худалдан авах үйл ажиллагааны сонгон шалгаруулалт, санхүүжилт, гүйцэтгэлийн хяналт зэрэгт тавих орон нутгийн эрхийг өргөжүүлэх.
- 5 Орон нутагт санхүүгийн эрх мэдлийг олгохдоо, төрийн сангийн нэгдсэн хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх, улсаас тавих хяналт, стандартыг тогтоох.
- 6 Шинэчлэлийг хийх ажлын хэсгийг УИХ, Засгийн газар, олон улсын хөгжлийн байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоотой байгуулж, зохион байгуулалтын асуудлыг яаралтай шийдвэрлэх.

- 7 Шинэчлэлтэй холбоотой хийгдэх төсвийн орлого, зарлагын бодлогын судалгаа, шинжилгээ, нутгийн удирдлагын шинэчилсэн чиг үүргийн тухай, орон нутгийн төсвийн тухай хуулийн төслийн саналыг 2009 оны 3-р улиралд багтаан хийх.
- 8 Эрсдлийн удирдлагын зарчим, арга зүйг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх